

Аҳком, фарзҳо ва тариқаи таяммум кардан

[Тоҷикӣ – Tajiki – طاجيکيّه]

АБДУШАРИФИ БОҶИЗОДА

Масдар: Фикҳи исломӣ бар асоси мазҳаби
ҳанафи

2013 - 1434

IslamHouse.com

أحكام وفرائض وطريقة التيمم

«باللغة الطاجيكية»

عبد الشريف باقي زاده

المصدر: كتاب الفقه الإسلامي على المذهب الحنفي

2013 - 1434

IslamHouse.com

ТАЯММУМ

Ҳамон тавре гуфта шуд, Худованд обро асл ва асоси поккунанда барои инсон қарор додааст ва ҳеҷ чизе наметавонад ҷойгузини он гардад, магар ин ки Худованд боз чизеро барои ин амри ҳаётан муҳим таъйин намояд. Худованд дар зимни зарфиатҳо ва густараи қонунгузориҳои худ тамоми ниёзҳои навъи башар ва ҳолатҳои гуногуни ҳаёти инсонро зерӣ пӯшиш ва мавриди расидагӣ қарор додааст.

Пас ба хотири ин ки инсон ки гоҳе ба сабаби дар дастрас надоштани об ва ё ба сабаби беморӣ, захмдорӣ ва як силсила иллатҳои дигар, аз истифодаи об маҳрум мегардад, ҳамвора роҳе барои покӣ ва ҳузур дар пешгоҳи бандагии Худованд дошта бошад ва ҳеҷ гоҳ аз лаҳзаҳои гуворои ибодат дар канор намонад, барои вай таяммумро машруъ ва сатҳи рӯи заминро, ки шомили хок, рег, санг, шӯрахок ва ғайра аст, пок ва поккунанда гардонидааст. Вақте дар дастраси одамии обе вучуд надошта бошад ва ё аз сабабҳои беморӣ, захмдорӣ, сардӣ ва..., натавонад аз он истифода намояд, аз сатҳи поки замин барои поксозии худ истифода менамояд.

Худованд дар давоми ояти шашуми сураи Моида, пас аз баёни фарзияти ғусл ва дар баҳше аз ояти 43-юми сураи Нисо мефармояд:

﴿وَإِنْ كُنْتُمْ مَرْضَىٰ أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ أَوْ جَاءَ أَحَدٌ مِّنْكُم مِّنَ الْعَائِلِ أَوْ لَسْتُمْ مِنَ النِّسَاءِ فَلَمْ تَجِدُوا مَاءً فَتَيَمَّمُوا صَعِيدًا طَيِّبًا فَامْسَحُوا بِرُءُوسِكُمْ وَأَيْدِيكُمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَفُوًّا غَفُورًا﴾ [النساء : ٤٣]

«Ва агар бемор ё мусофир бошед ё касе аз шумо аз қазои ҳочат баргардад ва ё бо занони худ наздикӣ (ва омезиш) намоед (ва барои поксозии худ дар ҳеч яке аз ин мавридҳо) обе наёбед, пас қасди хоки пок намоед ва чеҳраҳо (рӯйҳо) ва дастҳоятонро бо он масҳ кашед. Худованд, ҳатман, афвқунандаи омурзгор аст».

Паёмбари ислом (с) мефармояд: *«Хоки поки сатҳи замин покқунандаи мусалмон аст, агар то даҳсолаҳо об наёбад»*.¹

Дар ҳолатҳои зерин ба ҷои вузӣ ва гусл таяммум карда мешавад:

1. Пайдо накардани об дар масофаи камтар аз як мил (тақрибан ду километр).
2. Ба хотири беморие, ки истифода аз об дар он зараровар аст.
3. Ба хотири сармои сахт.
4. Ба хотири тарс аз душман ва ё чизи дигар, ки хатари ҷонӣ дорад.

---

¹- Сунани Абӯдовуд, 332, 333; Сунани Тирмизӣ, 124; Сунани Насоӣ, 321; Муснади имом Аҳмад, 20797, 20798. Ҷ. 6. – С. 179, 180, 20863. Ҷ. 6. – С. 193, 21058. Ҷ. 6. – С. 230.

5. Ҳангоми хавф аз ташнагӣ.
6. Он чое, ки барои ба даст овардани об воситаҳои обкашӣ мавҷуд набошанд.
7. Ҳангоми хавфи аз даст рафтани намозе, ки қазо надорад. Масалан, шахсе ба намози ид ҳозир шавад ва бими он дошта бошад, ки агар ба таҳорат кардан машғул шавад, намози ид ғавт мегардад, дар он сурат бояд таяммум карда, намози идро ҳамроҳи имом адо намояд. Ва айни ҳамин ҳолат аст, агар ба намози ҷаноза ҳангоми оғози он ҳозир шуда бошад, вале ин амр дар сурате аст, ки ӯ валии (соҳиби) ҷаноза набошад. Зеро вали метавонад намози ҷанозаро ба таъхир андозад ва вузӯ намояд. Таяммум дар ин ҳолат низ барои вай ҷоиш нест.

Тариқаи таяммум кардан

Худованд дар ду ояти зикргардида дар зимни баёни машруъият ва фарзияти таяммум, ба нуқтаҳои зерин ишора намудааст:

1. Дар чӣ ҳолатҳо банди метавонад таяммум намояд:
Беморӣ, пайдо накардани об ва ғайра.
2. Таяммум дар ивази вузӯ ва ғусл ҳар ду кифоят мекунад.

3. Таяммум бо масҳ кашидани рӯй ва дастҳо сурат мегирад.

Вале чӣ гуна таяммум намудан ва аз хоки поки сатҳи замин барои таяммум чӣ тавр истифода бурдан дар иршодоти расули акрам (с) омадааст.

Аммор ибни Ёсир (р) мефармояд: *«Ман ҳам дар миёни мардум будам, вақте амр ба таяммум дар ҳолати набудани об нозил гардид. Расули Худо (с) ба мо дастур дод, ки як бор барои масҳи рӯйҳо дастҳоямонро бар замин бизанем ва як бори дигар барои масҳи ҳар ду даст бо оринҷҳо дастҳоро бар замин бизанем»*.¹

Аз Аммор ибни Ёсир (р) боз ривоят шудааст, ки: *«Боре ҷунуб шудам ва обе пайдо накардам. Пас худамро ба рӯй замин молидам ва намоз хондам. Пас аз он ҷараёни корро барои паёмбар (с) нақл кардам. Паёмбар (с) фармуд: Кофӣ буд, ки чунин мекардӣ ва паёмбар (с) ду кафи дасташро бар замин зад (ва онҳоро бардошта), дар онҳо пуф кард. Сипас бо онҳо рӯй ва кафи ду дасташро масҳ кашид»*.²

---

¹ - Абӯбакр Аҳмад ибни Амр ибни Абдулхолиқи Аткӣ маъруф ба Баззор, Муснади Баззор (Албаҳру-з-захҳор), 1384. Ҷ. 4. – Бейрут, 1409х. (1989м.). – С. 221. Минбаъд: Муснади Баззор. Хофиз Ибни Ҳаҷари Асқалонӣ дар «Дироя» овардааст: Баззор онро бо исноди ҳасан ривоят намудааст. Аҳмад ибни Алӣ ибни Ҳаҷари Ас-қалонӣ, Аддироя фӣ таҳриҷи аҳодиси-л-Ҳидоя. Ҷ. 1. – Бейрут. – С. 67. Минбаъд: Дироя.

² - Саҳеҳи Бухорӣ, 340; Саҳеҳи Муслим, 816; Сунани Абӯдовуд, 321, 322; Сунани Насой, 315, 316, 317, 318, 319; Сунани Куброи Насой, 302; Муснади имом Аҳмад, 17865, 17868, 17870. Ҷ. 5. – С. 228, 229. Ҳадис муттафақун алайҳ аст. Чӣ тавре дар ин ҳадис мебинем, паёмбар (с) дастони худро як бор ба замин задааст. Ҳамин тавр ривоятҳои дигаре низ омадаанд, ки ба як зарба будани

Аз Ибни Умар (р) ва аз Чобир (р) ривоят шудааст, ки наёмбар (с) фармуд: «Таяммум ду зарба аст. Яке барои (масҳи) рӯй ва дигаре барои (масҳи) дастҳо бо оринҷҳо».¹ Таяммумкунанда аввал ба хотири адои намоз ният мекунад ва сипас ду дасти худро ба рӯи ҳар чизи поке, ки аз ҷинси замин бошад, зада, рӯи хешро масҳ мекашад. Баъд аз ин бори дуюм дастҳои худро ба он чизи пок зада, дасти росташро аз сари ангуштон то охири оринҷ бо дасти чап ва баъд дасти чапашро бо дасти рост ҳамин тавр масҳ мекашад.

Аҳкоми таяммум

Таяммум бо ҳар чизи поке, ки аз ҷинси замин аст, анҷом дода мешавад, ба монанди рег, гач, оҳак, сурма ва санг, агарчанде губор надошта бошад.

Таяммумкунанда метавонад пеш аз вақти намоз ва низ қабл аз талаби об аз ҳамроҳи худ таяммум намояд. Аз ин рӯ, воқиб нест, ки мунтазири фарорасии вақти намоз бошад ва ё обро аз ҳамроҳаи талаб намуда ва баъд таяммум намояд.

таяммум далолат доранд. Аммо дар ривоятҳои баъдӣ хоҳем дид, ки барои ду зарба будани таяммум низ ривоятҳои зиёде ворид шудааст.

¹ - Мустадраки Ҳоким, 634, 635, 636, 637, 638. Ҷ. 1. – С. 287, 288. Ҳоким исноди ҳадиси 637-умро саҳеҳ гуфта, дар бораи ривоятҳои дигар сукут кардааст. Сунани Куброи Байҳақӣ, 1029. Ҷ. 1. – С. 354, 1030. Ҷ. 1. – С. 354; Байҳақӣ низ исноди онро саҳеҳ гуфтааст. 1031, 1032. Ҷ. 1. – С. 354; Сунани Дорақутнӣ, 14, 16. Ҷ. 1. – С. 179, 180; Мӯъҷаму-л-кабир, 13366. Ҷ. 12. – С. 281. Аз Аммор ибни Ёсир (р) низ ривоiate ба ҳамин маъно ворид шудааст. (Сунани Ибни Моҷа, 571; Муснади имом Аҳмад, 18412. Ҷ. 5. – С. 419).

Барои касе, ки умед дорад шояд об пайдо кунад, мустаҳаб аст намозашро то охири вақт ба таъхир андозад.

Шахсе, ки гумони зиёд дорад, ки дар наздикиаш об вуҷуд дорад, воҷиб аст дар масофае то 200 метр дунболи об бигардад ва вақте об пайдо накард, он гоҳ таяммум намояд.

Иъода (аз сар хондан)-и намоз барои он касе, ки бо таяммум намозашро хонда, вале баъд аз адои намоз ба ёдаш омад, ки дар байни борҳояш об ҳаст, воҷиб намебошад.

Бо як таяммум ҳар гуна намози фарз ва нафл ва чанд вақт намозро метавонад бихонад. Зеро таяммум бо баромадани вақт намешиканад.

Фарзҳои таяммум

Дар таяммум се фарз аст:

1. Ният;
2. Масҳ кашидани тамоми рӯй;
3. Масҳ кашидани ҳар ду даст бо оринҷҳо.

Ҳамон тавре ки мебинем, дар вузӯ ва гусл ният суннат аст, на фарз, вале дар таяммум ният яке аз се фарзи он мебошад. Бинобар ин, агар дар натиҷаи афтодани чизе ва ё вазидани боде, чангу губор ба ҳаво бархезад ва ба рӯй ва дастони касе бархӯрад, таяммум барои ӯ ҳосил намешавад, зеро он кас нияти таяммум надошт.

Аммо баръакс, шахси ҷунуб ва бевузӯ ба обе биафтад ва ё гутта занад ва ба тамоми аъзои баданаиш, ки шустани онҳо дар гусл фарз аст, об бирасад, вузӯ ва гусл барояш ҳосил мегардад, ҳарчанд нияти вузӯ ва гуслро накарда бошад. Ҳамчунин, агар дар зери борон аъзои вузӯиаш тар шаванд ва сарашро бо дасташ масҳ кашад, барояш вузӯ ҳосил мешавад.

Суннатҳои таяммум

1. «Бисмиллоҳи-р-рахмони-р-рахим» гуфтан дар оғози таяммум.
2. Риояи тартиб дар ҳолати таяммум гирифтани: Аввал – масҳи рӯй, дуюм – масҳи дасти рост ва сеюм – масҳи дасти чап.
3. Паёнаи анҷом додани масҳи рӯй ва дастҳо ва фосила наандохтан дар миёни онҳо бо кори дигаре.
4. Ҳар ду дасти худро аз сари панҷаҳо то охири кафҳо ба замин гузоштан.
5. Афшондани дастҳо пас аз бардоштани онҳо аз хок.
6. Боз ва кушода гузоштани ангуштони дастҳо ҳангоми ниҳодани онҳо бар хок.

Шартҳои дуруст гардидани таяммум

Таяммум вақте дуруст мегардад, ки ҳаши шартҳои зерин барои таяммумкунанда фароҳам оянд:

Шарти якум ният. Дар нияти таяммуме, ки барои раво гардидани намоз сурат мегирад, шарт аст, ки таяммумкунанда яке аз се кори зеринро ният кунад:

а) Покии аз ҳадас (бетаҳоратӣ) ва ё рафъи ҳадасро ният кунад ва муайян сохтани навъи ҳадас зарурат надорад.

б) Раво гардидани намозро барои худ ният кунад.

в) Ибодати мақсуд ва мустақилеро ният кунад, ки бевузӯ анҷом додани он ҳаргиз дуруст нест, ба монанди намоз ва сачдаи тиловат.

Пас агар барои нияти ба даст гирифтани Қуръон таяммум намояд, бо ин таяммум хондани намоз дуруст намешавад, зеро ба даст гирифтани Қуръон ба зоти худ, яъне ба таври мустақил ибодат ба шумор намеравад, балки тиловати Қуръон ибодат аст. Ҳамчунин, агар ба нияти гуфтани азон ва иқомат таяммум намояд, бо ин таяммум низ хондани намоз дуруст намешавад, зеро азон ва иқомат ҳеҷ кадом ибодати мустақил ва мақсуди ба зот намебошанд, балки онҳо омодагӣ ва муқаддима барои ибодати дигаре – намоз мебошанд.

Ҳамчунин, агар ба нияти тиловати Қуръон таяммум намояд, дар ҳоле ки бо ҳадаси хурд бевузӯ бошад, бо ин таяммум низ хондани намоз дуруст намешавад, зеро ҳарчанд тиловати Қуръон ибодати мақсуде аст, вале онро бевузӯ ҳам анҷом дода мешавад.

Чуноне ки мебинем, дар нияти таяммум муайян сохтани навъи коре, ки таяммумгиранда мехоҳад анҷом

диҳад, аҳамият дорад. Агар барои анҷоми коре таяммум намояд, ки ибодати мустақил ва мақсуд ба зоти худ нест ва ё барои корхое таяммум намояд, ки вузӯ гирифтаан барои онҳо мустаҳаб мебошад, бо ин таяммумҳо наметавонад намоз бихонад. Вале бо таяммуме, ки барои намоз, саҷдаи тиловат, намози ҷаноза ва гайра анҷом медиҳад, метавонад ҳар гуна намози фарзу нафл ва чанд вақт намозро бо ҳамон таяммум ва тамоми корҳои дигаре, ки бо вузӯ метавонист анҷом диҳад, ба ҷой оварад. Фарқе миёни вузӯ ва ин таяммум вуҷуд надорад.

Шарти дуҷум. Узре аз узрҳои ҷойнишинкунандаи таяммум ба ҷои гуслу вузӯ пеш ояд, ба монанди:

а) Ба андозаи масофаи як мил ё бештар аз он дур будани об аз шахси таяммумкунанда.

б) Бими пайдо шудани беморӣ ё афзоиши бемории феълӣ ва ё ба таъхир афтодани шифои он дар натиҷаи истифодаи об.

в) Хавфи ҳалокат аз истифодаи оби сард дар сурати набудани шароити гармкунанда ва ё ҳаммому гармоба.

г) Бими ҳалокат аз ташнагӣ. Ин вақтест, ки оби каме дар ихтиёр дошта бошад, вале чун онро барои вузӯ харҷ намояд, хавфи он аст, ки аз ташнагӣ ҳалок гардад.

д) Набудани олату абзорҳои обкашӣ аз ҷоҳ.

ж) Бим аз душмане, ки дар роҳи расидани ӯ ба об қарор гирифтааст, чи он одамӣ бошад ва чи ҳайвони даррандае.

з) Бинобар голиби гумонаш, агар машгули вузӯ гардад, дигар намози ид ва ё намози ҷанозаро дарнамеёбад. Ин ҳолат танҳо барои намозхоест, ки пас аз ғавт гардидан дигар ба сурати қазоӣ ба ҷой оварда намешаванд.

Шарти сеюм. Ба чизи поке аз ҷинси замин таяммум кардан, ба монанди: хок, санг, рег ва гайра. Таяммум бо чӯб, ҳезум, нуқра, мис ва гайра дуруст намешавад.

Шарти чаҳорум. Бо тамоми даст ва ё ба бештари он масҳ кашидан. Агар таяммумкунанда бо ду ангушти худ ба рӯй ва дастҳояш масҳ кашад ва тамоми он аъзоро бо ду ангушташ молиш диҳад, таяммумаш дуруст намешавад.

Шарти панҷум. Тамоми рӯй ва ҳар ду дастро ҳамроҳи оринҷҳо масҳ бикашад.

Шарти шашум. Ду зарба бо кафи дастҳо зада шаванд ва агар дар як ҷои замин зада шаванд ҳам, боке надорад. Агар хоку губоре ба баданаш расида бошад ва онро ба нияти таяммум масҳ кашад, таяммумаш дуруст мегардад.

Шарти ҳафтум. Чизе миёни даст ва пӯсти бадани таяммумкунанда дар вақти масҳ ҳоил нашавад, ба монанди мум, чарбӣ ва гайра. Агар рӯй ва дастҳои таяммумкунанда бо чунин чизҳое олуида ва пӯшонида шуда бошанд, пеш аз таяммум онҳоро дур созад.

Шарти ҳаштум. Шахси таяммумкунанда дар ҳолате қарор надошта бошад, ки аз дуруст гардидани

таяммумаш монеъе ба амал ояд, ба монанди ҳайз ва нифос барои зани таяммумкунанда. Агар зане дар ҳолати ҳайз ва ё нифоси худ таяммум намояд, таяммумаш дуруст намешавад.

Шиканандаҳои таяммум

Шиканандаҳои таяммум иборатанд аз:

- 1. Ҳар он чизе, ки вузӯро мешиканад, мисли бавл (пешоб), хун, ғоит (қазои ҳаҷат) ва ғайра, таяммумро ҳам мешиканад.*
- 2. Ёфтани об барои касе, ки ба сабаби дастрасӣ надоштан ба об таяммум карда буд.*
- 3. Қодир шудан бар истеъмоли об барои касоне, ки ба сабаби беморӣ, захмдорӣ, пиронсолӣ, сардӣ ва ғайра аз истифодаи он оқиз омада буданд.*

Тафсили поре аз масоили таяммум

- 1. Шахсе дар биёбоне афтад, ки ҳеҷ нишонае аз об маълум набошад ва ҳеҷ кас ҳам дида намешавад, то хабари обро аз ӯ бипурсад, дар чунин мавқеъе барои намоз таяммум намояд.*

Аммо агар нафаре пайдо шавад ва нишони обро дар ҳудуди як мил роҳ ба ӯ бидиҳад ва гумони голиб низ бар ин бошад, ки вай рост мегӯяд, ё аз аломатҳои дигаре ба мавҷудияти об дар андозаи ҳамин масофа пай барад, ба шарте дар талаби об барои он шахс ва ё дигар ҳамроҳонаш машаққате

пеш наояд, ҷустуҷӯи об зарур аст ва пеш аз ҷустуҷӯи об таяммум ҷоиз нест. Вале агар ба вучуд доштани об дар масофаи ёдшуда яқин дошта бошад, пас овардани об воҷиб аст. Агар ҷои об маълум гардад, вале он аз як мил роҳ дуртар бошад, овардани об воҷиб набуда, балки таяммум ҷоиз мегардад.

2. Агар аз ободӣ ба андозаи як мил роҳ дур бошад ва аз ин масофа наздиктар обе вучуд надошта бошад, таяммум ҷоиз мегардад, хоҳ мусофир бошад, хоҳ не.
3. Агар дар роҳ ба чоҳи обе расад, вале сатил ва ресмоне дар даст надошта бошад, ки барои вузӯ об берун оварад, таяммум барояш ҷоиз мегардад.
4. Дар миёнаи роҳ об пайдо намояд, вале он об ба андозае кам бошад, ки узвҳои чаҳоргонаи вузӯро аз як бор бештар наметавонад бишӯяд, бо вучуди ин таяммум ҷоиз намегардад, бояд узвҳои мазкурро як борӣ бишӯяд ва бар сараш масҳ кашад, аммо суннатҳои вузӯро тарк намояд. Агар об аз ин ҳам камтар бошад, пас бояд таяммум намояд.
5. Агар дард ё ҷароҳате дошта бошад, ки бо расонидани об зиёдтар мегардад ва ё дар шифо ёфтаниш таъхир ба вучуд меояд, таяммум намояд. Агар истеъмоли об ба таври мутлақ, яъне оби сард барояш зараровар бошад, онро гарм намояд. Агар шароити гарм кардани об ба ҳеҷ

ваҷҳе мавҷуд набошад ва истеъмоли оби сард ба саломатиаш зарар расонад, дар ин сурат таяммум намояд.

6. Агар об дар масофаи камтар аз як мил мавҷуд бошад, барои зан ба хотири шарм доштаниаш аз мардҳо таяммум гирифтани ҷои намегардад, балки худро дар ҳадди имкон сатр намуда, об биеъвард ва дар ҷои хилват вузӯ гирифта, намозашро бихонад.
7. Об ёфта мешавад, вале ба баҳое (нархе) хариду фурӯши мегардад, дар ин сурат агар илова бар хароҷоти сафариаш пул дошта бошад ва баҳои об низ дар бардошти муқаррари рӯз бошад, барои вузӯ об бихарад ва таяммум ҷои намебошад. Агар илова бар бароварди хароҷоти сафари худ пуле надошта бошад ё пул дошта бошад, вале баҳои об зиёдтар аз тақозои рӯз аст, таяммум намояд.
8. Агар барои нӯшидан об дошта бошад ва беиштар аз он оби дигаре набошад, обро барои нӯшидан бигзорад ва таяммум намояд.
9. Агар барои шахси ҷунуб гусл зарар расонад ва вузӯ зараре надошта бошад, вузӯ бигирад ва ба ҷои гусл таяммум намояд.
10. Агар шахсе ба гуслу вузӯ ҳар ду эҳтиёҷ дошта бошад, як таяммум барои ҳар ду кифоят мекунад.

11. *Ҳамон гуна ки баён гардид, таяммум бар замин ва бар ҳар чизе, ки аз ҷинси он бошад, ҷоиз аст. Ҳар чизе, ки ба отаиш насӯзад ва боз нашавад, аз ҷинси замин ба шумор меравад ва ҳар чӣ бисӯзад ва ё боз шавад, аз ҷинси замин нест. Бар хокистар таяммум намудан ҷоиз нест.*
12. *Бар зарфҳое, ки аз мис, шиша, биринҷ ва монанди инҳо сохта шудааст, вале бар онҳо ба қадре гард нишастааст, ки бо даст задан он гард ба ҳаво мехезад, таяммум ҷоиз аст. Бар зарфҳои сафолӣ бегард ҳам таяммум ҷоиз аст.*
13. *Бар санг ва хишти хом гард ҳам набошад, таяммум ҷоиз аст, зеро онҳо аз ҷинси замин мебошанд.*
14. *Таяммум бар гил (лой) низ ҷоиз аст, лекин чандон муносиб нест. Агар гайр аз гил чизи дигаре ёфт нашавад, миқдоре аз онро дар ҷое бигзорад то хушк шавад, он гоҳ ба он таяммум намояд.*
15. *Агар бар замин пешоб ё наҷосати дигаре рехта ва бар асари ҳарорати офтоб хушкида ва бӯи он низ аз байн рафта бошад, боз ҳам таяммум бар он замин ҷоиз намешавад, вале дар он намоз хондан ҷоиз аст.*
16. *Ҳамон гуна ки дар ҳолати узр ба ҷои вузӯ таяммум ҷоиз аст, ба ҷои гусл низ ҷоиз мебошад, яъне таяммум метавонад ҷонишини ҳар ду бошад.*

17. Агар барои таълими касе таяммум намояд ва худ нияти таяммум надошта бошад, таяммуми вай барои худаш дуруст намегардад, зеро ният дар таяммум фарз аст.
18. Дар вақти таяммум ба ҳамин андоза ният дошта бошад, ки барои касби покӣ ё рафъи нопокӣ ва ё барои хондани намоз таяммум менамоям, барои ният кифоят мекунад.
19. Агар барои мисос кардани Қуръон ё хондани он таяммум намояд, бо он намоз гузошта наметавонад, вале агар барои хондани намоз таяммум намояд, бо он наметавонад намози дигаре низ бихонад ва Қуръонро низ мисос ва тиловат намояд.
20. Об агар аз масофаи як мил роҳ камтар дур бошад, бо вучуди тангии вақт, ки бо рафтан ба ҷои об вақти намоз фавт мегардад, боз ҳам таяммум ҷоиз намешавад. Бояд ба лаби об равад ва вузӯ бигирад, агар вақт боқӣ бошад, хушо барояи ва агар не, намозро қазо ба ҷой оварад.
21. Об мавҷуд бошад, вале дар сурати вузӯ гирифтани бими он дорад, ки аз мошин ё қатора (поезд) дер менамояд, ё дар сари чашмаи об мор ё дигар дарранда ва ё газанда вучуд дорад, ки роҳро бар об бастааст, дар ин ҳолатҳо таяммум ҷоиз мегардад.

22. Агар аз ҷиҳати набудани об таяммум намояд ва баъд аз он ранҷур гардад ва расонидани об барояш зараровар гардад, вақте об барояш фароҳам гашт, таяммуми пешинааш ботил (бекор) мегардад ва барои ранҷуриаш бояд аз нав таяммум намояд. Агар барои рафъи ҷанобат ва нопокӣ гусл кунад ва об барои тамоми баданааш кифоя накунад ва каме аз баданааш хушк бимонад, бояд ба болои он таяммум ҳам намояд ва ҳар гоҳ об пайдо гашт, ҷои хушкмондари бишӯяд.
23. Агар бадан ё либосаш нопок бошад ва вузӯ ҳам бояд бигирад, вале об барои ҳар ду кифоя намекунад, дар ин сурат бадан ё либосашро бишӯяд ва ба ҷои вузӯ таяммум намояд.

Нуктаи латиф

Мебинем, ки Худованди меҳрубон аз дари банданавозии хеш бандаи мӯъминашро ҳамеша ба лутфу инояти хосаи худ парварда ва дар масири шаклгирии пояҳои ақидаву имон ва тақомулпазирии ҷавҳари маънояш пайваста дар канори ӯ будааст.

Аз он ҷо, ки ворастигии маънавӣ, тақомули рӯҳӣ ва покизагии андешаву ақли ўро дӯст дошта, зебоии сайру сулук ва латофати ахлоқу иҷтимоиёти ҳаётро барояш писандидааст, вайро бо паймудани тадриҷии ин роҳ водошта, аз тамошогаҳи роз (донишҳои динӣ) барои дидааш пардаҳо бардоштааст. Аз таҳорати зоҳир (вузӯ ва

гусл) ўро ба таҳорати ботин (намоз) раҳнамун гашта ва ҳеч гоҳ ҷудо гаштани ўро аз навозишҳои бекаронаи худ, ҳарчанд барои як лаҳза бошад ҳам, нахостааст.

Аз ҳамин мунтаҳои лутфи парвардигориаш бархостааст, вақто мебинем, чун банда ба тангное биафтад, дареро бар рӯяш боз намудааст ва чун амре барояш мушқил бианҷомад, ки ҳама амрҳои ӯ осон ва сахл аст, роҳи борикеро барои иртибот бо ӯ тадорук дидааст.

Вузӯ ва гусл, ки беҳтарин покӣ ва мояи зебоии андоми инсониянд, замоне барои ӯ сангин тамом шаванд, таяммумро ба ҷонишини он ду баргузидааст. Обе, ки асоси зиндагонии мавҷудот ва моеъи бемонанди поксоз аст, вақте латофати обиаш бар табъи баргашта ва ҷисми тағйирёфтаи инсон нахӯрад, хокро ҷойгузини он намудааст.

Агар банда аз анҷоми рукне аз рукнҳои намоз оқиз ояд, онро аз боби сабуки соқит намуда, дар ҳолати хавф аз душман ва сахтиҳои сафар, намози комилро ба намози хавф ва шикаста (қаср) иваз намудааст, то банда бо иштиёқ ва пайваста бо Парвардигорааш дар иртибот буда, лаҳзае эҳсоси гурбат ва танҳои нашоги рӯҳашро нақоҳад.